

OP DE RAND IS NIET EROVER

Graa Boomsma's biografie van A. Alberts

Goed nieuws, een biografie van Albert Alberts (1911-1995). Want deze meester van het allerklaarste schrijven, de man van minder dan een half woord, dreigt onze aandacht te verliezen. *Ons Erfdeel* had dit in de gaten en vroeg de aanstormende schrijver Thomas Heerma van Voss om een stuk over Alberts voor de reeks 'Schrijvers die nog maar namen lijken'.¹ Die jongeling bleek naar eigen zeggen "tot voor kort nooit van A. Alberts gehoord" te hebben.

Heerma van Voss bevestigt het eigen karakter van Alberts, spreekt van "een sublieme stijl op de vierkante meter" en over de suggestie van beklemming die daarmee samenhangt. Dat klopt. De ingehouden schrijfwijze van Alberts lijkt uiterst zakelijk, maar hij voert zijn beknoptheid zo ver dat zakelijkheid als kenschets dik te kort schiet. Er staat meer dan er staat, er hangt iets in de lucht, maar wat? Het is A.C. Willink in woorden, maar fijnzinniger.

We danken Alberts' levensbeschrijving *Leven op de rand* aan Graa Boomsma (1953), de schrijver die vijftiengintig jaar geleden zei dat de Nederlandse soldaten in Nederlands-Indië in de jaren veertig geen SS'ers waren, maar daarmee wel konden worden vergeleken. Hij kwam voor de rechter en kreeg vrijspraak. Boomsma is romancier, essayist en criticus. Hij schreef ook voor toneel, zelfs een libretto over de meest omstreden militair van Indië: *Westerling*. Ook levert hij aan vele fronten strijd voor het literatuuronderwijs, dat in Nederland inderdaad wordt verwaarloosd. En Boomsma toonde zich ook een onverdachte Alberts-lezer van het eerste uur. Hij publiceerde immers al in de jaren tachtig over de schrijver van *De bomen*, *De eilanden* en *De vergaderzaal*.

Volgens de nieuwe biografie plaatste ook Alberts zelf zijn boeken in de sfeer van Willink. Voor een andere karakteristiek tekende Boomsma al als lid van de P.C. Hooft-jury 1995. Daar krijgt het werk van Alberts een "ondertekst" toegeschreven: zoals een toneeltekst vraagt om een acteur met gevoel voor de spanning in de handeling en voor "verzwegen gedachten" onder een dialoog, zo ver-

gen de verhalen van A. Alberts een lezer tussen (of onder) de regels.

Willink geldt als magisch realist, maar de precieze stilist Alberts moeten we maar niet met de magisch-realistische schrijvers vergelijken. Boomsma signaleert een poging van Hella Haasse om hem via zijn Indische boeken te "plaatsen" in de koloniale literatuur, maar ook die leverde weinig op. Zijn uiterste beknoptheid, toch wel zijn grote kenmerk, voert ons naar ingehouden, "zwijgende" schrijvers als de jonge Reve of Marga Minco, uit de Indische literatuur Maria Dermoût. *De waterman* en *Een Hollands drama* van Arthur van Schendel gaan dan vooraf, misschien ook Elsschot – dat is iemand die Alberts graag las. Latere schrijvers van het halve woord zijn Durlacher en Voskuil. Maar zulke lijnen trekt Boomsma niet.

In hoeverre vermijdt Boomsma de vaste valkuil-tjes van de biograaf? Bij de biografie van een schrijver komt steevast de vraag op: wat te doen met zijn boeken? Overslaan kan natuurlijk niet, maar voor een analyse van het werk is een levensbeschrijving geen ideaal podium. Boomsma heeft het hiermee moeilijk. Hij bespreekt lang niet alles wat Alberts geschreven heeft (veertig titels), maar ontkomt toch niet aan navertellen van romanverwickelingen met veel namen van bijbehorende personages. Dat moet je niet doen, de lezer van een biografie is op die golf-lengte nu eenmaal niet afgestemd.

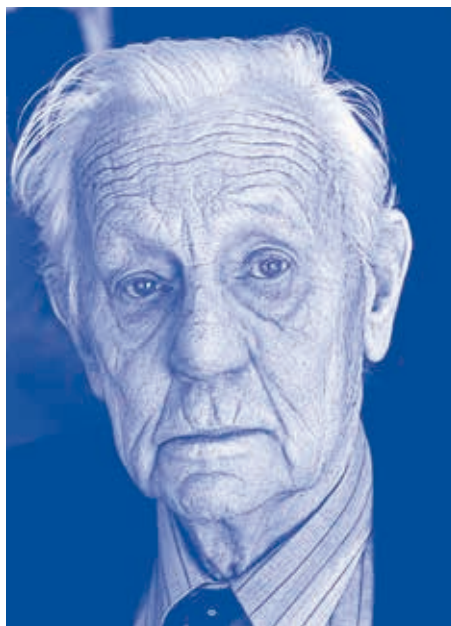
Is het werk, zoals bij bijna alle schrijvers maar zeker bij Alberts, gedeeltelijk autobiografisch, dan groeien de problemen in tal en last. Wanneer een bepaald verhaal te bespreken, bij de tijd waarin het zich afspeelt of bij het moment van schrijven? Is wat de schrijver zegt betrouwbaar? Verwerkt hij ervaringen tot fictie, waarin de overeenkomst met de werkelijkheid er principieel niet toe doet, dan is voor de biograaf voorzichtigheid geboden. Boomsma gaat hier inderdaad behoedzaam te werk. Maar Alberts heeft ook expliciete memoires op zijn naam. Boomsma is zich ervan bewust dat Alberts ook daar nogal eens heen draait om wat de nieuwsgier graag zou

weten en signaleert bijvoorbeeld verschillen tussen twee versies van dezelfde geschiedenis. Maar van de geestige situaties waarop Alberts ons blijft vergasten, neemt hij toch heel wat kritiekloos over. Het is twijfelachtig, al is het ook wel te begrijpen: welke biograaf schraapt graag zijn mooiste anekdotes?

Voor een ander valkuiltje zien alle levensbeschrijvers zich gesteld. De vraag waarmee te beginnen. Bij de geboorte ligt volgens sommigen te zeer voor de hand, zodat men op zoek gaat naar een ander begin, met extra risico, want dat alternatief moet dan wel een schot in de roos zijn. Boomsma kiest Alberts' vertrek naar Indië in 1939, maar toont hier geen gelukkige hand. Dat 1939 voor Alberts "cruciaal" was, maakt hij waar. Maar hij beroept zich voor zijn beschrijving op twee verhalen van twintig jaar later en een onvoltooide roman uit de allerlaatste periode, omdat die door Alberts' Parijse leven in de jaren dertig zijn ingegeven. Omwegen om van het pad te raken! De gevreesde plots met persoonsnamen krijgt de lezer al in hoofdstuk 1 voluit voor de kiezen.

Wat volgt, is veel beter. De kleurrijke geschiedenis van Alberts levert een boeiend, soms meeslepend verhaal op. Zwakke scholier, arme student indologie in Utrecht met Koolhaas en Vroman als vrienden, verliefde stagiair in Parijs, in Indië bestuursambtenaar, jappenkambewoner en militair, in Nederland tenslotte werkzaam voor de regering, korte tijd in het bedrijfsleven, dan voor *De Groene Amsterdammer* en opnieuw de regering. Al met al lang niet mis. Dat laatste kun je ook zeggen van de alcoholverslaving die een groot deel van dit leven tekent – Boomsma komt met scènes die ontluisterend zijn: aan het eind van het feestje waant de oude man zich onbespied en ontfermt zich over de restjes in de glazen. En passant toont Boomsma ook aan dat Alberts tot de zeer weinige alcoholisten hoort die een groot bedrag aan de firma Heineken verdiende, maar over de clou daarvan blijf ik stil.

Geldgebrek vormt volgens Boomsma een andere constante. In feite was Alberts daar eerder bang voor – hij was opgegroeid in krapte – dan dat hij

A. Alberts, © Klaas Koppe

De kleurrijke geschiedenis van Alberts levert een boeiend, soms meeslepend verhaal op

werkelijk in grote nood zat. Al kon Alberts wel onvoorzichtig of zelfs dapper zijn, gevoelens van angst waren hem niet vreemd en zijn vrouw heeft ze misschien nog versterkt. Maar familie en vrienden bezorgden hem indien nodig baantjes en hij had genoeg energie voor broodschrijverij. Waarmee hij doorging toen hij geld genoeg had, een hekel had hij er niet aan. Voor een "zwijgende schrijver" heeft hij ontstellend veel geschreven. Boomsma kan niet op dit alles ingaan, maar kapt naar mijn zin te radicaal als het gaat over de ruim twintig vertalingen door Alberts. Daarover graag meer!

Helemaal gelijk heeft Boomsma als hij wijst op de verwaarlozing van een ander onderschat genre

*Helemaal gelijk heeft Boomsma
als hij wijst op de verwaarlozing
van Alberts' journalistieke werk,
vooral over Nederland en
Indonesië*

waar Alberts veel aan deed: de journalistiek. Dat gaat in het bijzonder op voor wat hij schreef over Nederland en Indonesië. Al was hij nu ook weer niet de enige Nederlandse journalist met begrip voor de Indonesiërs (Van Randwijk, *Vrij Nederland*), Boomsma maakt aannemelijk dat Alberts' *Verzamelde Werk* uit 2005, drie delen in cassette, moet worden uitgebreid. Het is waar, de literatuur blijft het veld waarop hij in het bijzonder uitblinkt. En akkoord, hij stond niet midden in het leven, hij voelde zich "op de rand". Maar juist daarom kan beter niet van tafel vallen hoe hij zijn pen toch ook heeft ingezet om Nederland politiek en maatschappelijk bij te sturen. "Op de rand" is niet erover.

Dit boek is niet in alle opzichten voorbeeldig, maar is het lezen waard. Ten slotte over het beste stuk. Boomsma geeft daarin een uitstekende beschrijving van de ontstaansgeschiedenis van Alberts' kleine meesterwerk *De vergaderzaal*, tussen 1953 en 1974. Naast, of tegenover Alberts wordt een tweede hoofdrol vertolkt door zijn uitgever Geert van Oorschot, die twintig jaar achter zijn auteur bleef aanzitten. Het is een confrontatie tussen twee indrukwekkende maar volstrekt uiteenlopende karakters, die het als het erop aankwam toch wel met elkaar konden vinden. Nóg een gratis tip voor de opvolgers van Van Oorschot: kom met een nieuwe uitgave van *De vergaderzaal*, voorafgegaan door de brieven waarmee schrijver en uitgever elkaar in die twintig jaar bestookten.

GRAA BOOMSMA, *Leven op de rand. Biografie van A. Alberts*, Van Oorschot, Amsterdam, 2017, 459 p.

NOOT

1. THOMAS HEERMA VAN VOSS, 'Schrijvers die nog maar namen lijken. Het verstilde universum van A. Alberts', *Ons Erfdeel*, jg. 58 (2015), nr. 2, pp. 14-25.

Zie ook: www.onserfdeel.be/nl/a-alberts. Daar vindt u alle *Ons Erfdeel*-artikelen van en over A. Alberts.